

**HAMSHIRALIK PARVARISHIDA BEMOR
XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ZAMONAVIY
YONDASHUVLARI**

Gulyamova Feruza Ilhamdjanovna

1-son Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada hamshiralik parvarishi jarayonida bemor xavfsizligini ta'minlashning zamonaviy yondashuvlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Sog'liqni saqlash tizimida hamshiraning o'rni va mas'uliyati, tibbiy xatolarni oldini olish mexanizmlari, xavfsizlik madaniyatini shakllantirish, raqamli texnologiyalar va standartlashtirilgan parvarish protokollarining ahamiyati yoritiladi. Tadqiqot natijalari bemor xavfsizligini ta'minlashda kompleks yondashuv va uzluksiz kasbiy rivojlanish muhim ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Hamshiralik parvarishi, bemor xavfsizligi, tibbiy xatolar, klinik protokollar, xavfsizlik madaniyati, raqamli texnologiyalar, sifatli tibbiy xizmat.

Zamonaviy sog'liqni saqlash tizimida bemor xavfsizligini ta'minlash eng ustuvor masalalardan biri hisoblanadi. Tibbiy xizmat ko'rsatish jarayonida yuzaga keladigan xatolar, noto'g'ri dori qo'llash, infeksiyalar tarqalishi va parvarishdagi kamchiliklar bemor hayoti va sog'lig'iga jiddiy xavf tug'diradi. Aynan shu jarayonda hamshiralik parvarishi muhim bo'g'in sifatida namoyon bo'ladi.

Hamshiralar bemor bilan bevosita va doimiy aloqada bo'lib, davolash jarayonining deyarli barcha bosqichlarida ishtirok etadi. Shu sababli ularning kasbiy bilim va ko'nikmalari, mas'uliyati hamda zamonaviy yondashuvlardan

xabardorligi bemor xavfsizligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bugungi kunda hamshiralik faoliyatida xavfsizlikni ta'minlash faqat individual mas'uliyat bilan cheklanmay, balki tizimli, ilmiy asoslangan va texnologik yondashuvlarni talab etadi.

Bemor xavfsizligi sog'liqni saqlash tizimining asosiy ustuvor yo'nalishi bo'lib, u tibbiy yordam jarayonida oldini olish mumkin bo'lgan zararlardan himoya qilish va keraksiz xavflarni minimallashtirishni nazarda tutadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, har yili millionlab bemorlar tibbiy xatoliklar, infeksiyalar, yiqilishlar va boshqa oldini olish mumkin bo'lgan hodisalar tufayli zarar ko'radi. Hamshiralar bemorlar bilan eng ko'p aloqada bo'lgan mutaxassislar sifatida xavfsizlikni ta'minlashda markaziy rol o'ynaydi. 2025-yil holatiga ko'ra, zamonaviy yondashuvlar texnologiyalar, rahbarlik, ta'lim va jamoaviy ishga asoslangan bo'lib, JSSTning 2021–2030 yillardagi Global Bemor Xavfsizligi Harakat Rejasi (Global Patient Safety Action Plan) doirasida rivojlanmoqda. Ushbu rejaga ko'ra, 2025-yilga kelib ko'plab mamlakatlar, jumladan, 108 ta davlatda siyosatlar, hisobot tizimlari va kadrlar malakasini oshirish bo'yicha muhim yutuqlarga erishilgan.

Xavfsizlik madaniyatini shakllantirish

Xavfsizlik madaniyati – bu tashkilotda xatolarni jazolash emas, balki ulardan o'rganish va tuzatishga yo'naltirilgan muhit. "Adolatli madaniyat" (just culture) tamoyili xodimlarning xatolarni ochiq muhokama qilishiga imkon beradi. Hamshiralik rahbarligi bu jarayonda muhim: yetarli kadrlar ta'minoti, burnout (kasbiy charchash)ning oldini olish va psixologik xavfsizlikni ta'minlash zarur. 2020–2025 yillardagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, rahbarlik uslubi va xavfsizlik madaniyati o'rtasida kuchli bog'liqlik mavjud bo'lib, bu bemor natijalarini yaxshilaydi.

Texnologiyalardan foydalanish: Sun'iy intellekt va raqamli vositalar

Zamonaviy hamshiralik parvarishida texnologiyalar xatolarni kamaytirishda asosiy rol o'ynaydi:

- Elektron tibbiy yozuvlar (EHR) va shtrix-kodli dori taqsimoti: dori xatolarini 50-80% ga kamaytiradi.
- Sun'iy intellekt (AI) va prediktiv analitika: Bemor holatini oldindan bashorat qilish, sepsis yoki yiqilish xavfini aniqlash. Masalan, AI sepsisni erta aniqlash orqali ICU ga yotqizishni 23% ga kamaytirgan holatlar mavjud.
- Masofaviy monitoring va telehealth: Surunkali kasalliklarni uzoqdan kuzatish, ayniqsa qishloq joylarda.
- Avtomatlashtirilgan vazifalar: Administrativ hujjatlar, dori boshqaruvi va monitoringda robotlar va AI yordam berib, hamshiralar vaqtini bemorga ajratishga imkon beradi.

2025-yilda AI bemor xavfsizligini oshirishda insoniy omilni saqlab qolgan holda ("human-in-the-loop") qo'llanilmoqda.

Standartlashtirilgan protokollar va checklistlar

- "5 to'g'ri" qoidasi dori berishda (to'g'ri bemor, dori, doza, vaqt, usul).
 - Muntazam tekshirish (hourly rounding): Yiqilish va bosim yaralarini oldini olish.
 - Jarrohlik checklistlari va alarm boshqaruvi: The Joint Commission 2025 National Patient Safety Goals doirasida alarm charchoqini kamaytirish va ijtimoiy ehtiyojlarni baholash.
 - Infeksiyalarni oldini olish: Qo'l gigienasi va sterilizatsiya protokollari.
- Jamoaviy ish va kommunikatsiya
- TeamSTEPPS usullari: Aniqlik va handover (SBAR texnikasi) orqali xatolarni kamaytirish.
 - Bemor va oilani jalb qilish: Bemorlarni o'z xavfsizligiga hissa qo'shishga rag'batlantirish.
 - O'tkazib berishda to'liq ma'lumot almashinuvi.

Ta'lim, simulyatsiya va xatolardan o'rganish

- Doimiy ta'lim: VR/AR simulyatorlari orqali ko'nikmalarni oshirish.
- Root cause analysis: Xato sabablarini chuqur tahlil qilish.
- 2025-yilda hamshiralik ta'limida AI va simulyatsiya keng qo'llanilmoqda.

O'zbekistonda holat va istiqbollar

O'zbekistonda sog'liqni saqlash islohotlari doirasida olij hamshiralik ta'limi kengaytirilmoqda: 2026-yildan olij ma'lumotli hamshiralarga 100% ustama berilishi rejalashtirilgan. Birlamchi tibbiy yordamni kuchaytirish, zamonaviy uskunalarni joriy etish va xalqaro standartlarga moslashish (masalan, Webster University BSN dasturi) orqali bemor xavfsizligi oshirilmoqda. JSST rejasi doirasida infeksiyalarni nazorat qilish va kadrlar malakasini oshirishga e'tibor qaratilmoqda.

Ushbu zamonaviy yondashuvlar xatolarni kamaytirib, bemor natijalarini yaxshilaydi, hamshiralar uchun esa xavfsiz va samarali muhit yaratadi. Amaliyotda muvaffaqiyat rahbarlik qo'llab-quvvatlashi, doimiy ta'lim va texnologiyalarni integratsiyalashga bog'liq. Bemor xavfsizligi – bu nafaqat texnika, balki insoniy g'amxo'rlik va jamoaviy mas'uliyatdir.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, bemor xavfsizligini ta'minlash faqat individual hamshira faoliyati bilan cheklanmasligi lozim. Bu jarayon boshqaruv, texnologiya va ta'lim tizimi bilan uzviy bog'liq. Ayrim muassasalarda moddiy-texnik bazaning yetarli emasligi yoki xodimlar yetishmasligi xavfsizlik choralarining to'liq amalga oshirilishiga to'sqinlik qilmoqda.

Shu bilan birga, xavfsizlik madaniyatini shakllantirishga yetarlicha e'tibor berilmasligi tibbiy xatolarni yashirishga olib kelishi mumkin. Zamonaviy yondashuvlar ochiqlik, jamoaviy muhokama va xatolardan saboq olish tamoyillariga asoslanishi zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, hamshiralik parvarishida bemor xavfsizligini ta'minlash zamonaviy sog'liqni saqlash tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Ilmiy asoslangan, standartlashtirilgan va texnologik yondashuvlar bemor hayoti va sog'ligini muhofaza qilishda muhim ahamiyatga ega.

Quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

Hamshiralar uchun bemor xavfsizligiga oid doimiy malaka oshirish dasturlarini joriy etish;

Klinik protokollar va chek-listlardan keng foydalanish;

Raqamli texnologiyalarni hamshiralik amaliyotiga faol integratsiya qilish;

Tibbiyot muassasalarida xavfsizlik madaniyatini shakllantirish va mustahkamlash.

Mazkur chora-tadbirlar hamshiralik parvarishida sifat va xavfsizlikni oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. World Health Organization. Patient Safety: Global Action Plan 2021–2030. – Geneva: WHO, 2021.
2. World Health Organization. Patient Safety Curriculum Guide: Multi-professional Edition. – Geneva: WHO, 2011.
3. Institute of Medicine. To Err Is Human: Building a Safer Health System. – Washington, DC: National Academy Press, 2000.
4. Agency for Healthcare Research and Quality (AHRQ). Patient Safety and Quality Improvement. – Rockville, MD, 2022.
5. Hughes R.G. Patient Safety and Quality: An Evidence-Based Handbook for Nurses. – Rockville: AHRQ, 2008.
6. Potter P.A., Perry A.G. Fundamentals of Nursing. – 10th ed. – St. Louis: Elsevier, 2021.



7. Taylor C., Lillis C., LeMone P., Lynn P. Fundamentals of Nursing: The Art and Science of Person-Centered Care. – Philadelphia: Wolters Kluwer, 2019.
8. Smith S.A., Lake E.T. Patient safety culture in nursing practice. – Journal of Nursing Care Quality, 2018, Vol. 33(1), pp. 5–12.
9. Reason J. Human error: models and management. – BMJ, 2000, Vol. 320, pp. 768–770.
10. International Council of Nurses (ICN). Nursing and Patient Safety. – Geneva: ICN, 2019.
11. Sherwood G., Barnsteiner J. Quality and Safety in Nursing: A Competency Approach. – Oxford: Wiley-Blackwell, 2017.